

світогляду викладача, його всебічної теоретичної підготовки з досконалим володінням прийомами навчання й виховання, педагогічною технологією та передовим досвідом. Його діяльність ґрунтується на свідомому бажанні стати майстром педагогічної справи, переконанні в тому, що майстерність забезпечує не лише високу результативність праці, а й почуття задоволення, утвердження себе як фахівця високого гатунку. Основними критеріями оцінювання педагогічної майстерності педагога є комплекс якостей, пов'язаних із педагогічною підготовленістю, педагогічною діяльністю, її результативністю, пошуковою науково-дослідницькою активністю, гностичними, комунікативними та організаційними функціями педагогічної роботи.

УДК 37.013.3

*Чекан Оксана Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та
методики дошкільної освіти,
Самчук Міла Олександрівна,
магістр спеціальності «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Актуальність проблематики компетентісно орієнтованої освіти детермінована часом і вимогами суспільства; її розробляють відомі міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів. Історичний аналіз становлення понять “компетентність” та “компетенція” дозволяють розкрити методологічну сутність компетентісного підходу. Деякі дослідники вважають, що “засновником компетентісного підходу був ще Аристотель, який вивчав можливості стану людини, визначеного грецьким терміном “*atere*” – “сила, яка розвивалась і вдосконалювалась до такої міри, що ставала характерною якістю особистості. Інші стверджують, що поняття “компетентність” і “компетенція” почали використовувати з 1958 року.

Широкий інтерес до проблеми дослідження компетенцій був пов'язаний з запуском штучного супутника Землі СРСР у жовтні 1957 року і появою, слідом за цим, критики системи освіти в США. Саме в цей період з'явилися публікації, що порівнювали зміст освіти в США та СРСР: А. Trace “*What Ivan knows that Johny doesn't*”. Розвиток прийнятих вітчизняною педагогікою понять “компетенція” і “компетентність” можна віднести до цього ж періоду. На думку ряду дослідників інтерес до проблеми дослідження компетенцій співпадає з кризовими ситуаціями в економіці, освіті і культурі.

Педагогічна наука почала займатися питаннями компетентності пізніше інших наук, базуючись на результатах досліджень соціології, психології, філософії, математики, кібернетики тощо. З одного боку розширення термінологічного апарату, впровадження нових категорій стало невід'ємною частиною розвитку педагогічної науки, яка прагнула не лише відповідати потребам сучасного суспільства, але й рухатись з випередженням. З іншого боку нові терміни викликали неточність та багатозначність інтерпретацій. Тривалий час у педагогічній науці не існувало єдиного і однозначного визначення понять “компетентність” і “компетенція”. Тому і в поглядах на визначення поняття “професійна” компетентність існують різні підходи. Зокрема, в період 1970 – 1990 років розроблялися різні класифікації компетенцій, визнані педагогічною спільнотою. О. Бондаревська, А. Деркач, І. Зимняя, Н. Кузьміна, А. Маркова, Н. Мясищев, А. Палферова, Л. Петровська та інші автори використовували поняття “*компетентність*” і “*компетенція*” як для опису кінцевого

результату навчання, так і для опису різноманітних якостей особистості (притаманних їй чи набутих в процесі освіти).

У педагогічній та психологічній науці можемо виділити два магістральних напрями в дослідженні змісту поняття “компетенції”. Для представників першого напрямку характерно розуміння компетенції крізь призму особистісних якостей індивіда — такою є позиція А. Андрєєва, В. Байденко, В. Болотова, А. Вербицького, І. Зимньої, Е. Ісламгалієва, В. Шадрікова та ін. Близькими до них є роботи Ю. Татура, Ю. Фролова, А. Махотіна, А. Омарова, Л. Папулова, А. Слободського, Я. Клементовичуса, О. Смірної, та інших, які трактують зміст компетенції як складову професійної чи іншої діяльності суб’єкта. В межах другого напрямку досліджень компетенція ідентифікується з набором конкретних знань, умінь та навичок: Е. Зеєр, Н. Бібік, В. Кузь, Г. Павлова, Н. Садовнікова, А. Омаров, С. Сисоєва, С. Шаронова та інші. Оволодіння компетенціями, на їхню думку, в залежності від їх змісту веде до компетентності суб’єкта в тій чи іншій сфері діяльності.

У сучасній системі дошкільної освіти відбуваються значні зміни, що пов’язані з пошуками оновлення її змісту, перебудовою взаємодії у системі “педагог – дитина”, появою різних типів і видів дошкільних установ тощо. Безсумнівно, що інноваційні освітні напрямки в системі суспільного дошкільного виховання й освіти висувають значні вимоги до компетентності вихователя, а отже й до змісту та технологій його підготовки.

Дослідженню проблеми підготовки спеціалістів у вищих педагогічних закладах освіти були присвячені роботи таких авторів, як Г. Алова, А. Алексюк, О. Абдулліна, Л. Артемова, Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Богданова, В. Бондар, В. Вергасов, Л. Вовк, Н. Гузій, І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Лисенко, Л. Мітіна, О. Мороз, Н. Ничкало, Г. Підкурманна, С. Сисоєва, Н. Чепелева, О. Шаров, М. Ярмаченко та інші. Ці дослідження, розкриваючи зміст, методи, форми, нові технології навчання студентів, процес формування фахових умінь та окремих рис характеру майбутніх педагогів, забезпечили можливість на сучасному етапі розвитку освіти розглянути зміст і методіку формування професійної компетентності фахівця в умовах ступеневої підготовки.

Компетентнісний підхід у системі освіти став предметом наукового дослідження В. Баркасі, І. Бабіна, П. Бачинського, І. Бега, Н. Бібік, І. Бондаренко, С. Вітвицької, Г. Гавришак, Н. Дворнікової, О. Дубасенюк, М. Євтуха, В. Кременя, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєвої, Т. Смагіної, Ю. Татура, Г. Терещук, С. Трубачевої, Л. Хоружої та інших. Педагогічна освіта України вступила в етап реформування, зберігаючи набутий національний досвід і поступово входячи у світовий освітній простір. На цьому етапі виникли нові питання, які необхідно вирішувати. Серед них проблема формування професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку.

Компетентність – слово іншомовного походження, яке походить від латинського “competentio”, що, в свою чергу, бере початок від слова “compeo” – що дослівно означає: досягаю, відповідаю, підходжу. Словник іншомовних слів визначає це поняття як поінформованість, обізнаність, авторитетність. У тлумачному словнику української мови слово “компетентний” трактується як – обізнаний у певній галузі, знаючий; той, що за своїми знаннями або повноваженнями має право робити, вирішувати що-небудь.

Словник російської мови у 4 томах подає своє бачення цього поняття: “обладающий компетенцией, полномочный”. Таким чином відсилаючи нас ще до одного терміна – компетенція. Компетенція – (від лат. competens – відповідаючий), означає коло повноважень будь-якої установи або особи. В інших джерелах компетенція пояснюється як: а) коло (сфера) питань в яких хто-небудь є добре обізнаним; б) коло повноважень, галузь підпорядкованих кому-небудь питань, явищ. Друге визначення є, безсумнівно, більш повним. Та найбільш ґрунтовне визначення даного поняття дає “Юридичний енциклопедичний словник”: Компетенція – це сукупність повноважень, прав і обов’язків державного органу, посадової особи, органу суспільної організації або суспільної самодіяльності громадян. Визначається на основі Конституції.

Процеси глобалізації економіки, формування інформаційного суспільства та інтеграція української системи вищої професійної освіти у світовий освітянський простір поставили перед нашою педагогічною наукою задачу приведення традиційного українського наукового апарата у відповідність із загальноприйнятою в Європі системою педагогічних понять. Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів навчання, досягнення та освіти (IBSTPI), поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності. Для того щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, Департамент пропонує виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

У Європейській рамці кваліфікацій навчання впродовж життя використовується наступне визначення дефініції компетенція: *“компетенція* означає доведену здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні уміння в робочих чи навчальних ситуаціях задля професійного та особистісного розвитку. В контексті Європейської рамки кваліфікацій компетенція описується в термінах відповідальності та автономності”.

Національний освітній глосарій: вища освіта (2011), дефініцію “компетентність” представляє наступним трактуванням, що узгоджується з європейськими підходами: “Компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) за проектом Тьюнінг Європейської Комісії: це динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою /навчальною програмою. Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника. Компетентність (компетентості) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями”.

В той же час у Проекті Національної рамки кваліфікацій (2010) компетентність визначається як здатність особи, зокрема її знання, навички та вміння належним чином виконувати роботу, а компетенція як а) продемонстрована здатність особи виконувати завдання та обов'язки за професійним стандартом; б) здатність і готовність використовувати знання, уміння та особистісні, соціальні, методологічні аспекти в умовах навчання або роботи, а також для професійного та особистісного розвитку; в) надбані навички та уміння працювати. Тобто два важливих вітчизняних джерела вступають у протиріччя між собою у трактуванні поняття “компетенція”.

Отже, Аналізуючи наведені вище підходи та визначення понять “компетентність” і “компетенція” можемо констатувати, що на сьогоднішній день існує часткова *невідповідність* вітчизняних підходів європейським у їх визначенні. Якщо у визначенні поняття “компетентність” науковці дійшли згоди і розуміють її як інтегровану особистісну складову в структурі діяльності, що складається з ряду взаємопов'язаних між собою елементів, то у визначенні поняття “компетенція” такої єдності не спостерігається. Вітчизняна педагогічна наука залишається на позиції яка традиційно розглядає компетенцію як *коло повноважень*, або *опис (професіограму)* діяльності. Європейський підхід, окреслений у проекті “Tuning Educational Structures in Europe”, “Розбудова освітніх структур у Європі” представляє компетенцію як *здатність* особистості до виконання певної діяльності. Інколи при переході від однини до множини у зарубіжних джерелах термін “компетентність” замінюється терміном “компетенції” замість логічного “компетентності”.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>